

Vihar Judit

Parányiban a nagyot

Család. Amikor a költészet és a családom közötti kapcsolaton gondolkodom, mindenekelőtt édesapám jut az eszembe. Nemcsak azért, mert Vihar Bélának tizenhárom verseskötete jelent meg, s híres elbeszélő költeményét, az *Egy katonamegy a hóban* címűt Sinkovits Imre szinte a világ minden pontján elszavalta, ahol magyar ajkúak élnek, hanem azért is, mert verseinek keletkezése, a költemények felolvasása beépült gyermekkorom mindennapjaiba. Apám számára a lélek tisztasága rendkívül fontos volt: idősebb korában, amikor már nem járt dolgozni, minden napját egy vers elolvasásával kezdte. Ha sok munkája volt, egy-egy hónapot a szigligeti Írók alkotóházában töltött, mi pedig édesanyámmal izgatottan vártuk érkezését, az új versekkel való ismerkedést.

A II. világháború utáni években, gyermekkoromban, nagyon szegények voltunk, mint akkoriban általában mindenki. Ráadásul az öcsém, Gabika hároméves korában súlyosan megbetegedett: a vírusos influenzát skarlát, majd agyvelőgyulladás követte, és súlyos betegsége folytán elfelejtett beszélni, szellemileg csecsemő maradt, testileg azonban egyre nagyobb és erősebb lett. Éjszaka nehezen tudott elaludni, ilyenkor anyai nagymamám vigyázott rá a család nyugalma érdekében. Napközben pedig úgy játszott az öcsém, hogy papírból botokat sodort, ezért minden könyvet, folyóiratot óvni kellett tőle. Amikor iskolás lettem, a házi feladataimat mindig állva írtam, így nem tudta elcsenni a füzeimet. Édesapám szívhez szólóan írta le ezt a tragédiát a *Gólya, gólya, gilice* című írásában, amelyből egy részletet idézek: „*Gólya, gólya, gilice, mitől véres a lábad? – az éjszaka csöndjében ez a dalocska dünyög fel, immár ki tudja, hányadszor...*”

Egy beteg kisfiú fekszik az ágyban, nem tud elaludni. Néha felcsattan ijesztő kacaja, s olyan ez, mintha egyszerre száz üveg pattanna szét: beleborzong a fal, az asztal, a mindenség. Nyitott ingecskéje odatapad a karcsú bordákra. Neki dalol a nagymama, hogy álmod varázsoljon a fekete szemekre. Olykor föléje hajol, s úgy kérleli, de ő nem felel, mert nem tud felelni. Kilenc esztendeje, hogy elpattant a hegedűhúr, megrepedt az ezüst csengettyű, egy szélroham ereje eloltotta a lángot...

Egy beteg kisfiú fekszik az ágyban. Pillái nem akarnak lecsukódni. Vergődik. Körös-körül örvénylik az éj. Hármunk árnyéka látszik a falon. Három egymás felé hajló, fekete fa. Így tekintek ki a sötétlő csendbe, és hangtalanul ismétlem én is az elfelejtett dráma ősi strófáját, a megsebzett gólyáról, gili-

céről. Gólya, gólya, gilice, mitől véres a lábad? Hol, aki gyógyítja? Hol, aki gyógyítja? Sípbal, dobbal, nádi hegedűvel...”

Ezek a körülmények édesanyámat nagyon lefoglalták, s emiatt apám úgy érezte, hogy helyette is kell foglalkoznia velem. Sokat mesélt, rajzolni tanított. Később ezekre az időkre visszaemlékezve írta meg a következő versét:

Elégia egy gyermekrajzra

Leányomnak

*Régesrégi elfakult írka.
Megőrizték évtizedek:
együtt rajzoltuk e papírra
a lovat, bárányt, tehenet.
Így látom most is azt az asztalt,
a ceruzát, kicsiny kezéd,
fehér mezőt, hol sorban ballag
a vonalkákból rótt sereg.
Csak az a pásztor nincsen rajta,*

*aki majd egyszer én leszek,
s földézi a múltat, percet,
a csillagos emlékezet,
a sóhajtás, a kérdés künje:
a Nincs, a Nem – a döbbenet,
s árnyék suhan füzeted lapján,
szólítasz? Hívnál? Ott megyek,
és terelem az idő útján
a lovat, bárányt, tehenet.*

Édesanyámat megtörte öcsém tragédiája, s gyakran a zenébe menekült. Gyönyörű énekhangja volt, sokat énekelt nekünk. Ő vitt először koncertre, operába, tanított meg a zene szeretetére, s ez nagyon sok örömet és vigaszt jelentett és jelent ma is az életemben.

Nagyszüleim közül csak anyai nagyanyámat ismertem, akivel együtt laktunk. Anyai nagyapám, aki rajztanár és festőművész volt, 1939-ben rákban halt meg. Apai nagyszüleimet születésem után mindössze két héttel egy koncentrációs táborban ölték meg. Ausztriában egy tömegsírban nyugszanak.

Biztos vagyok abban, hogy a családban nemcsak a szülőktől, nagyszülőktől lehet tanulni, hanem gyermekeinktől is. Fiam, Mártonfi Attila fantasztikusan árnyalt és gazdag stilisztikai érzékkel rendelkezik. Nagyon sokat segít nekem, a számítógép használatában és kezelésében sokat tanultam tőle. Általában minden munkáját a lehető legpontosabban csinálja meg. Erre szükség is van, mert szótárak készítésével foglalkozik. Ezt a precízséget próbálom meg eltanulni tőle, nem sok sikerrel.

Példaképek. Sok példaképem van, hiszen azokat szeretném követni, akik a lehető legjobb eredményt érték el azon a területen, amit műveltek. Rengeteget tanultam tőlük, és összességében mégiscsak keveset. A haikuköltészetben két nagy japán költő volt rám hatással: *Macuo Basó* az egyik, s érdekes módon, aki később látszólag megtagadta, de lényegében újjáélesztette költészetét, *Maszaoka Siki*.

A XVII. században élt Basó haikuiban a természetesség, a tisztaság, az őszinteség, a humánus a legmegragadóbb. Ő volt az, aki észre tudta venni a parányiban a nagyot, a fenségest, s ugyanakkor finom iróniával szemlélni a világ dolgait. A mindennapi élet szókincsét emelte költői magasságokba. Szerinte a verseket az illatok és a hangok harmóniája hatja át. A haiku varázsa nemcsak képeket láttat, hanem segítségével meghallhatjuk a szél zúgását, az eső koccanását, a növények sóhajtását, a madarak énekét. Amikor Basó lélekben

elfáradt, vándorútra indult. Gyalogosan vagy lóháton járta be Japán legszebb tájait és útvonalairól feljegyzéseket, verses útinaplót, haibunt készített. Egyik legszebb naplója az *Észak ösvényein*, mely utat alkalmam volt végigjárni 2002-ben Tokiótól Akitáig, hogy utána lefordíthassam ezt a remekművet, amelynek első sorait szeretném idézni:

„Örök kísérőink hónapok és napok, s az egymást követő évek is együtt járnak be velünk utunkat. Aki egész életében csónakban ül, s aki lónyeregben, kantárszárral a kezében kerül szembe az öregséggel, s napra nap bolyong, annak vándorút a hazája. A régi nagy költők közül sokan útközben lették halálukat. Hány éve már, hogy én is, mint szélfúttá felleg, folyton-folyvást csak a vándorlásra gondolok, s bejárom a tengerpart vidékét. Tavaly ősszel megtértem edői folyóparti lakomba, s ebben az öreg odúban végre letöröltem a sok pókhálót. Hamarosan ez az esztendő is befejeződik, s lelkemet nem hagyja nyugodni a mindenható Isten, hogy füstködből felillanó tavasz idején »milyen jó volna átkelni az órállomásnál a Sirakaván«!”

A XIX. század végén, a Meidzsi-restauráció idején, amikor szinte minden japán költő az európai, az amerikai lírát majmolta, robbant be Maszaoka Siki a japán irodalomba. A szolgálai utánpótlás helyett bátran állította, hogy a japán költészet ősi gyökereihez kell visszanyúlni és abból meríteni. Tevékenysége forradalmat indított el nemcsak a japán költészetben, de a világlírában is: munkásságával újjáélesztette a halódó klasszikus japán műfajokat, a tankát és a haikut. Sikinek köszönhető, hogy 1900 óta ma is a haiku szót használjuk, hiszen korábban hokkunak, haikainak nevezték ezt a parányi költeményt. Siki huszonhárom éves, amikor tuberkulózist állapít meg az orvosa. A betegség mint egy motor hajtja egész élete során, hogy minél többet, eredményesebbet alkosson. Harminchat éves korában bekövetkezett haláláig tizennyolcezer haikut írt. A következőt Ráczy István fordította:

*Senki sincs otthon –
Csak a kertben egyedül
ég egy lampion.*

Siki szerint nem Basóhoz, hanem a japán költészet kezdeteihez, a VIII. században összeállított *Manjósú (Tízezer falevél)* című antológiához kell visszanyúlni. A *Beszélgetések Basóról* című tanulmányában elismeri elődje hatalmas tehetségét, miközben azt hangsúlyozza, hogy tekintélyelv alapján nem szabad a verseit elfogadni.

Siki Macujamában, Sikoku szigetén született, amelyet ma is a haiku városának neveznek. Igazán különös vidék, burjánzó növényeivel, hatalmas erdők mélyén élő állataival. Különleges lények élnek azon a tájon, amilyenek másutt sehol. Úgy érzem, ez a vidék a szabad és szárnyaló gondolatok szülőhelye, ezért minden vágyam, hogy egyszer eljuthassak ide.